

לעילוי נשמת

ר' עוזיהו אליהו בן ר' שלום קמיסר ז"ל**זכות שיש לבני העיר לעכב על****בני עיר אחרת מלירד לאומנותם**

אף לדעת האומרים, שאין בני העיר מעכבים זה על זה מלירד לאומנותם, מודים הם, שבני העיר מעכבים על בני עיר אחרת מלבוא ולירד לאומנותם בעירם, [ומי שמשלם מסים בעיר זו, בכלל בני עיר זו הוא, ולא בכלל בני עיר אחרת].

אולם יש כמה יוצאים מן הכלל הזה:

א. רוכלים המחזרים בעיירות – עזרא תיקן לישראל, שיהיו רוכלים [מוכרי בשמים] מחזרים בעיירות, כדי שיהיו תכשיטים [=בשמים שנשים מתקשטות בהם] מצויים לבנות ישראל. ולפיכך אין בני העיר מעכבים על הרוכלים הבאים מעיר אחרת, מלחזר בעיר זו למכור בשמים. **אולם מעכבים עליהם מלקבוע עצמם במקום אחד. ואם הם תלמידי חכמים הטרודים בגרסתם, אין ראוי שיחזרו בעיירות, ואין מעכבים עליהם אף מלקבוע עצמם במקום אחד.** [ויל"ע אם מהטעם הזה רק למכור בשמים אין מעכבים עליהם, או שכל דבר מותר להם לקבוע עצמם למכור חוץ למקומם].

ב. הבאים למכור ביום השוק – מאחר שביום השוק באים קונים משאר מקומות, מותר גם למוכרים לבוא משאר מקומות, ואין בני העיר מעכבים עליהם מלמכור בשוק, אבל מעכבים עליהם מלמכור בשאר העיר.

ג. הבאים לגבות חובם מבני העיר – הבאים לעיר לגבות חובות שחייבים להם בני העיר, ואין להם ממה להתפרנס, מוכרים בעיר כפי צורך חיותם כל זמן שמתעכבים בה לגביית החוב, ואין בני העיר מעכבים עליהם.

פיל שבלע כפיפה מצרית [=סל נצרים]

רש"י פירש שרב אדא שאל את רב דימי מה דין כפיפה מצרית, שבלעה פיל, והוציאה עם גלליו, האם בכך נחשבת ככלי גללים, שאין מקבלים טומאה, או שלא בטלה מתורת כלי כשהיתה, ומקבלת טומאה.

והתוס' כתבו, שבאופן הזה ברור שהכפיפה מקבלת טומאה כבתחילה, כי אין כלי מתבטל מהיות כלי, אלא במעשה, ומאחר שכבר היתה ראויה לקבל טומאה, ולא השתנתה ממה שהיתה, עדיין היא מקבלת טומאה.

אבל כשפיל בלע נצרים, והוציא עם גלליו, ועשו מהם כפיפה מצרית, יש להסתפק האם הנצרים נחשבים כגללים, ואם כן הכלי הוא כלי העשוי מגללים, שאינו מקבל טומאה, או שהכלי הוא ככלי העשוי מנצרים ומקבל טומאה.

מעשה רב דימי ורב אדא בר אבא

רב דימי הביא גרוגרות בספינה כדי למכור, אמר ריש גלותא לרבא, צא ותהה על קנקנו [=הרח לו בקנקנו אם יין הוא או חומץ], כלומר בדוק אותו אם הוא תלמיד חכם, שאם כן נקיט ליה שוקא [=החזיק לו את השוק], כלומר הכרו שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא, [עד שימכור כל סחורתו].

שלח רבא את רב אדא בר אבא לבודקו, ולא ידע לענות לו על מה ששאל ממנו. וכשחשב רב דימי שהשואל אותו הוא רבא, זלזל בו רב אדא בהכאה קלה על סנדלו, ואמר לו, ביני לרבא יש הרבה, ומיהו אנא רבך ורבא רבה דרבך [=אני רבך ורבא רבו של רבך].

ומכל מקום מאחר שרב דימי לא ידע לענות, לא נקטו לו את השוק, והפסיד את סחורתו, ובא להתלונן לפני רב יוסף על כך. ואמר רב יוסף, מי שלא איחר מלענוש על שביזו את מלך אדום, [כמו שנאמר, "כה אמר ה' על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום לש"ד"], הוא לא ימנע מלענוש על שציערו אותך, ומת רב אדא.

מדוע מת רב אדא בר אבא

רב יוסף אמר, על ידי מת רב אדא, כי קללתיו. כפי שנתבאר לעיל.

רב דימי אמר, על ידי מת רב אדא, כי הפסיד את הגרוגרות שלי.

אביי אמר, על ידי מת רב אדא, כי היה אומר לתלמידים, אדמגרמיתו גרמי בי אביי תו אכלו בישראל שמינא בי רבא [=עד שאתם הולכים אצל אביי לגרם עצמות, כלומר ללמוד שלא בשובע, בואו ולימדו הלכות מאירות ומרווחות אצל רבא].

רבא אמר, על ידי מת רב אדא, כי כשהיה הולך לקנות בשר, היה אומר אני אטול לפני שמשו של רבא, כי אני עדיף ממנו, [אפשר שהתכוון לומר, שהוא

עדיף משמשו של רבא, והיה סבור, מאחר שרבא עצמו אינו

כאן, אין להקדים את שמשו לפני. אבל האמת אינה כן, ויש

להקדים את שמשו של רבא, משום כבודו של רבא].

רב נחמן בר יצחק אמר, על ידי מת רב אדא, שהיה רב נחמן ריש כלה [=דורש לרבים בשבתות], והיה דרכו לחזור על הדברים עם רב אדא ואחר כך לדרוש. יום אחד כשעמד אב אדא ללכת, כדי לעבור עם רב נחמן על דרשתו, עכבוהו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, שיאמר להם כמה הלכות שאמר רבא. [י"א שעכבוהו כי לא היו בעצה כשמינו את רב נחמן לריש כלה. וי"א שעכבוהו כי לא היו כשדרש רבא את אותם הלכות]. ובתוך כך איחר רב נחמן את דרשתו. ואמרו בגמרא שמסתבר שזהו הטעם האמיתי.

וכתבו התוס', שכל אחד מהם היה מתאונן שעל ידו מת רב אדא, משום שכל מי שחבירו נענש על ידו, אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה.

הרחקת כותל מכותל חבירו

שלושה טעמים נאמרו בסוגיה, שמפניהם הבא לבנות כותל סמוך לכותלו של חבירו, חייב להרחיק ממנו ארבע אמות.

א. משום דוושא [=דישה] – מה שדשים ברגל סמוך לכותל, מועיל לו להקשות קרקעית יסודותיו שלא יתמוטט. ולכן **הבא לבנות כותל סמוך לכותל חבירו, חייב להרחיק את הכותל שבונה מכותל חבירו ארבע אמות, שלא ימנע מעבר בני אדם סמוך לכותל הראשון**, [וזהו דין המשנה לדעת רבי יהודה]. ואף מי שהיה כותלו רחוק ארבע אמות מכותל חבירו, ונפל, לא יבנה כותל אחר אלא בריחוק ארבע אמות מכותל חבירו, אף על פי שכשעמד הראשון ימים רבים, והיה המקום צר בין הכתלים, הוצרכו העוברים לדוש סמוך להם, ונידוש הרבה יותר ממה שהיה נידוש אם לא היה שם כותל, מכל מקום, כשבונה כותל חדש, צריך להרחיקו כראשון, [וזהו דין המשנה לדעת רבא].

ודין זה אינו אמור אלא בכותל חצר בעיר חדשה, ובכותל גינה בכל מקום, מאחר שלא נידוש סביבם כל צורכם. אבל כותל חצר בעיר ישנה, מאחר שכבר נידוש הרבה, אין צריך לכך, ואין צריך להרחיק ממנו כותל אחר מהטעם הזה.

ואף בחצר של עיר חדשה ובגינה, אין צריך להרחיק ארבע אמות, אלא **כשבא לבנות כותל לאורך הכותל הראשון**, אבל כשהראשון עומד ממזרח למערב, ובא לסמוך לו כותל אחר מצפון לדרום, מאחר שאין מונע בכך דישה סמוך לראשון אלא במקום מועט, אין צריך להרחיק את הכותל שבונה מהכותל הראשון מחמת הטעם הזה.

ב. משום היזק ראייה – **הבא לבנות כותל סמוך לכותל ביתו של חבירו שיש בו חלונות, צריך להרחיק את הכותל שבונה, באופן שלא יוכל לעמוד עליו ולראות לתוך ביתו של חבירו.** ולכן **או יגביה אותו לפחות ארבע אמות**, [שלא יוכל לעמוד על הכותל ולהציץ בחלונות], **או ינמיך אותו לפחות ארבע אמות** תחת החלונות, [שלא יוכל לעמוד על הכותל ולראות בחלונות].

ודין זה אמור בבונה כותל שראשו רחב, ואפשר לעמוד עליו, או להישען עליו. אבל כשעושה ראש הכותל מדרון, עד שאינו ראוי לא לעמוד עליו, ולא להישען עליו, אין כאן חשש היזק ראייה, ואין צריך להרחיק מהטעם הזה.

ג. כדי שלא יאפיל – **הבא לבנות כותל סמוך לכותל ביתו של חבירו שיש בו חלונות, צריך להרחיק את הכותל שבונה, באופן שלא יאפיל את הבית וימנע ממנו אורה.**

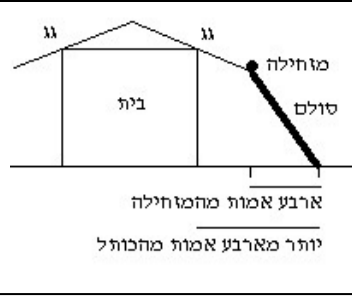
ולכן מהטעם הזה, **כשבונה את הכותל לאורך הכותל של הבית, מרחיק ממנו את הכותל ארבע אמות.**

וכשבונה את הכותל כשרק קצהו מגיע לכותל של בית, [שכותל הבית ממזרח למערב וכותל זה מצפון לדרום], די בהרחקה של רוחב חלון.

וכל זה **כשבונה כותל אחד, אבל בונה שני כתלים משני צידי החלון**, אף על פי שרק קצותיהם מגיעים לכותל של הבית, לא די להרחיק כל כותל כמלא רוחב חלון, אלא **צריך לעשות רוחב של 4 אמות בין שני הכתלים שבונה.**

מרחיקים את הכותל מן המזחילה 4 אמות

מי שיש לו מזחילה [=מרזב] לאורך סוף גגו מעל חצר חבירו, וקנה חבירו זכות להעמיד סולם בחצירו, כדי שיוכל לנקות את המעזיבה, אם בא בעל החצר לבנות כותל בחצירו, צריך להרחיק את הכותל מן המזחילה 4 אמות, כדי שיהיה לבעל המעזיבה מקום להעמיד סולמו בשיפוע, ולנקות את המזחילה.

ואין אנו צריכים לדין זה, אלא כשהגג והמזחילה נכנסים לתוך חלל החצר, אבל כשהם נמצאים בגבול החצר, אין אנו צריכים לזה, כי גם בלא הדין הזה, היה בעל החצר מחויב להרחיק את כותלו מכותל הבית 4 אמות משום

דוּוּשָׁא, [אלא אם כן היתה זו עיר ישנה].

גרמא וגרמי

כלל בידנו ש**גרמא** **בנזיקין פטור**. והכוונה בזה, שנוזקים שלא עשה אותם האדם, אלא גרם להם, אינו חייב לשלם עליהם. כגון זרק חבירו כלים [של אדם שלישי] מראש הגג, והיו עומדים ליפול על כרים וכסתות, ובכך לא היו נשברים בנפילה, וקדם הוא וסילק את הכרים והכסתות, נמצא שלא שבר את הכלים, אבל גרם להם שישברו.

אולם יש אופנים שהגורם לחבירו נזק, חייב לשלם אף על פי שרק גרם לנזק ולא עשה את הנזק עצמו, ואופנים אלו קרויים **גרמי בנזקים**. ונחלקו המפרשים מהו גרמי שחייבו אותו לשלם:

ללשון ראשון של ר"י – כשעושה את פעולת ההיזק בעצמו, חייב לשלם, אף על פי שאינו אלא גורם לנזק.

כגון שורף שטרות חבירו, שבכך לא איבד את חובו באמת, אבל מעתה לא יוכל לתבוע את החוב, והרי זה גורם לו לאבד את חובו, וחייב לשלם, כי שרף את השטר בידיו.

וללשון שני של ר"י – כשהנזק בא מיד בשעה שעושה את הדבר שגורם לו, חייב לשלם, אף על פי שאינו אלא גורם לנזק, כגון שורף שטרות חבירו, שבכך לא איבד את חובו באמת, אבל מיד משעה ששרף, לא יוכל לתבוע את החוב, והרי זה גורם לו לאבד את חובו, וחייב לשלם, כי בא הנזק מיד בשעה שגרם לו.

לפירוש ריצב"א – כל גרמא שמצוי ורגיל לבוא, קנסו חכמים את הגורם שישלם, אף על פי שמעיקר הדין הוא פטור, וכל הדברים שנקראו גרמי, הם **דברים שמצויים ורגילים לבוא**.

מרחיקים את הסולם מן השובך ארבע אמות

כשיש לאחד שובך יונים בחצירו סמוך לכותל, וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל, ירחיק את הסולם מהשובך ארבע אמות, כדי שלא תקפוץ נמייה מהסולם לשובך, ותהרוג את היונים.

ואף על פי שאם יארע הדבר הזה, אין זה אלא גרמא בנזקים, שהוא רק הניח סולם, והנמייה היא שהזיקה, וגרמא בנזקים פטור, מכל מקום אף על פי שפטור אם הזיק, אסור לעשות כן לכתחילה [=גרמא בנזקים אסור], וכשבא להעמיד דבר שיגרום היזק לחבירו, חבירו מעכב עליו.

ודין זה של הרחקת סולם מהשובך, אינו רק כדברי חכמים, האומרים שאין לאדם רשות לעשות בתוך שלו מה שיזיק לחבירו [=על המזיק להרחיק את עצמו], אלא **אף כדברי רבי יוסי**, האומר שמותר לאדם לעשות בתוך שלו מה שיזיק לחבירו [=על הניזק להרחיק את עצמו], כי כשהנזק בא מכוחו של המזיק [=גירי דידיה], מודה רבי יוסי שהדבר אסור. ופעמים בא הנזק מכוחו של המניח, כשהנמייה קופצת על הסולם בשעה שמניח אותו, ונמצא שבכוחו הביא את הנמייה לשובך.

-

פירש ר"ח, שכל ההרחקות המבוארות במשניות שבפרק עד כאן, כולם אף כדעת רבי יוסי, כי הנזק מתחיל בשעה שמניח את הדבר המזיק, ונחשב כגירי דידיה, ואינו חולק עם חכמים אלא לעניין הרחקת אילן, שהנזק בא אחר זמן.

אולם רש"י כתב, שרוב המשניות שבפרק אינם כדעת רבי יוסי, שאין נחשב גירי דידיה, אלא נזק הבא מכוחו של המזיק עצמו.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית